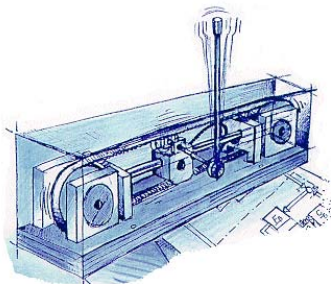

Automatyka i robotyka

Wykład 1 - Wprowadzenie do automatyki

Wojciech Paszke

Instytut Sterowania i Systemów
Informatycznych,
Uniwersytet Zielonogórski

Plan wykładu

Podstawowe informacje

Wprowadzenie

Sprężenie zwrotne

Liczby zespolone

Plan wykładu

Podstawowe informacje

Wprowadzenie

Sprężenie zwrotne

Liczby zespolone

Plan wykładu

Podstawowe informacje

Wprowadzenie

Sprężenie zwrotne

Liczby zespolone

Plan wykładu

Podstawowe informacje

Wprowadzenie

Sprężenie zwrotne

Liczby zespolone

Organizacja zajęć

- Prowadzący
dr inż. Wojciech Paszke, e-mail:w.paszke@issi.uz.zgora.pl;
budynek C-10, pokój 407.
- Czas i miejsce
Środa, godz. 13.00 - 15.30; budynek C-10, sala 3
- Egzamin
Termin: *do ustalenia*; Forma: *Zadania lub test (forma pisemna)*
- Słowa kluczowe: *sterowanie, regulacja, układy liniowe, projektowanie sterowników.*

Literatura

Automatyka i teoria sterowania

- Feedback systems : an introduction for scientists and engineers
Karl Johan Astrom i Richard M. Murray
- Feedback control of dynamic systems
Gene F. Franklin, J. David Powell i Abbas Emami-Naeini
- Materiały wykładów: Feedback Control Systems,
MIT OpenCourseWare (<http://ocw.mit.edu>)
- Feedback Control Theory
John Doyle, Bruce Francis i Allen Tannenbaum
- Control engineering
Derek Atherton
- Modern Control Systems Analysis and Design using Matlab
Robert H. Bishop
- ... i wiele innych

Tematy wykładów

---

1. Podstawy regulacji automatycznej
2. Modelowanie w dziedzinie częstotliwości
3. Modelowanie w dziedzinie czasu
4. Odpowiedź układów dynamicznych
5. Stabilność
6. Uchyb w stanie ustalonym
7. Metoda lokowania biegunów
8. Metody projektowania regulatorów w dziedzinie częstotliwości
9. Podstawy robotyki
10. Kinematyka prosta i odwrotna

Regulacja automatyczna

Co łączy te dwie rzeczy?

Tornado

Boeing 777

Regulacja automatyczna

Co łączy te dwie rzeczy?

Tornado

Boeing 777

- Skomplikowana i nieliniowa dynamika
- Możliwość przenoszenia osób i rzeczy na dalekie odległości

Regulacja automatyczna

Co łączy te dwie rzeczy?

Tornado

Boeing 777

- Skomplikowana i nieliniowa dynamika
- Możliwość przenoszenia osób i rzeczy na dalekie odległości

ALE

Regulacja automatyczna

Co łączy te dwie rzeczy?

Tornado

Boeing 777

- Skomplikowana i nieliniowa dynamika
- Możliwość przenoszenia osób i rzeczy na dalekie odległości

ALE

- Jedna z nich podlega sterowaniu a druga nie
- Regulacja jest technologią którą stykasz się codziennie ale jej nie widzisz
- Regulacja jest mocno powiązana ze sprzężenie zwrotnym

Cele regulacji automatycznej

Zaprojektowanie systemów, które:

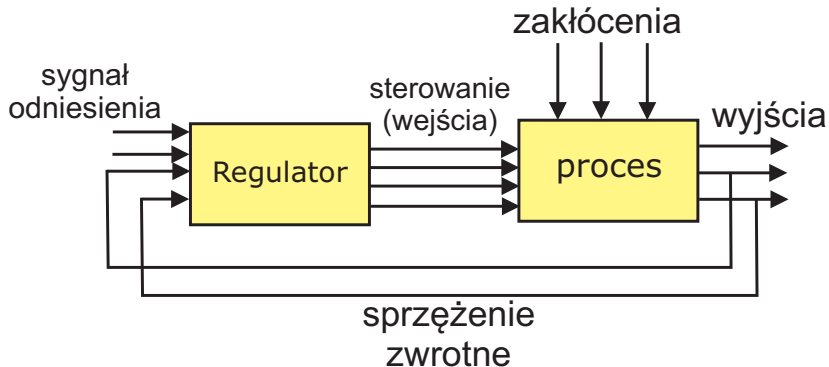
- utrzymują założone wymagania jakościowe
- minimalizują wpływ zakłóceń lub
- zmian w regulowanym układzie lub jego otoczeniu

Podstawowe sposoby regulacji

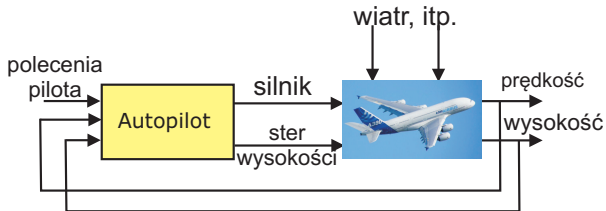
- sprzężenie zwrotne
- zmiana zachowania układu poprzez elementy wykonawcze

Elementy układu regulacji

Przykład: Autopilot samolotu

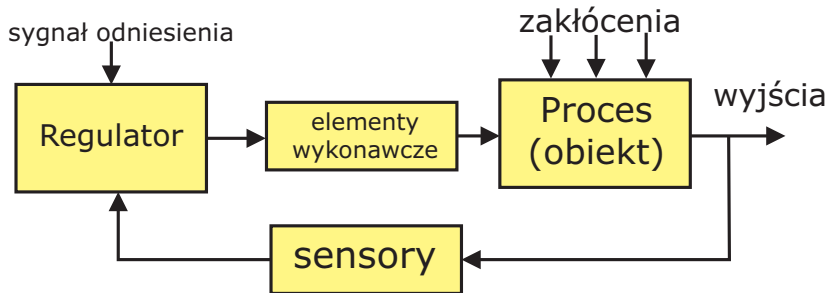

Właściwości:

- + mniejsze obciążenie pilota
- + poprawa komfortu pasażerów
- + mniejsze zużycie paliwa

Elementy układu regulacji

Zastosowania układów regulacji

Układy regulacji, choć często niewidoczne, to są jednak ważną częścią większości współczesnych systemów i procesów (od maszyny parowej po stacje kosmiczne):

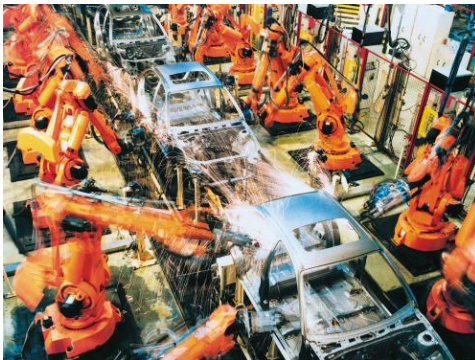
- elektronika powszechnego użytku, np. DVD
- procesy przemysłowe, robotyka
- komputery, sieci komputerowe, systemy łączności
- systemy transportowe: samochody, samoloty, statki kosmiczne

Ważne !

Sprężenie zwrotne jest również podstawowym mechanizmem żywych organizmów

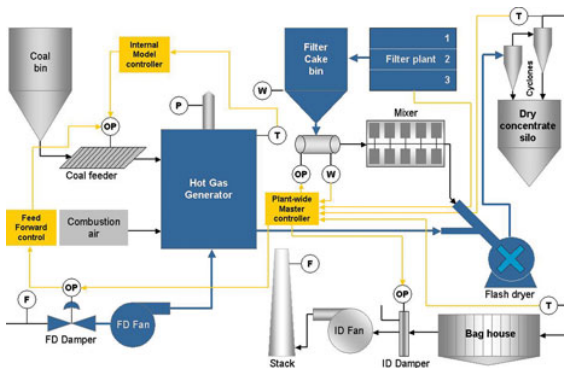
Robotyka

- Sterowanie manipulatorami robotycznymi
- Sterowanie robotami mobilnymi

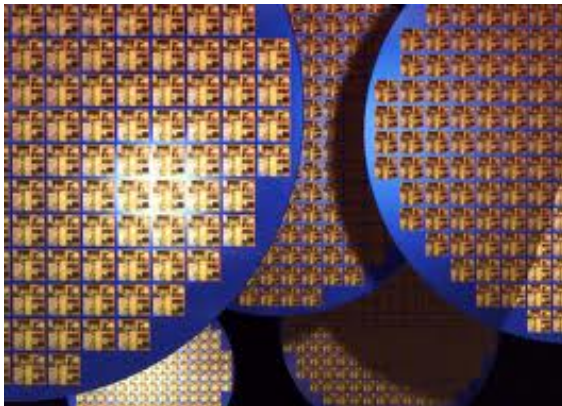
Sterowanie procesami przemysłowymi

- Sterowanie procesów wsadowych
- Statystyczne sterowanie procesami przemysłowymi (SPC)

Produkcja przemysłowa

- masowe wytwarzanie układów półprzewodnikowych

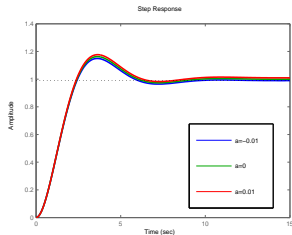
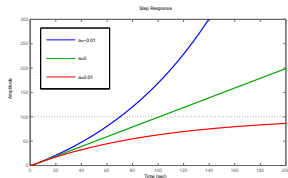
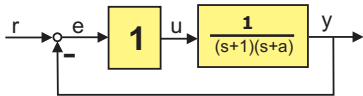
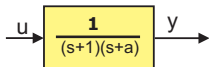
Kontrola ruchu i transport

- Sterowanie ruchem pojazdów
- Systemy wspomagania kierowcy
- Autonomiczne pojazdy

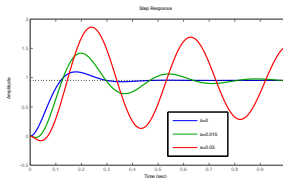
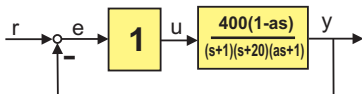
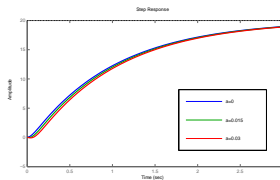
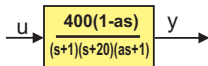

Sprężenie zwrotne często pomaga ...

... ale może również zaszkodzić

Kluczowe składniki techniki regulacji automatycznej

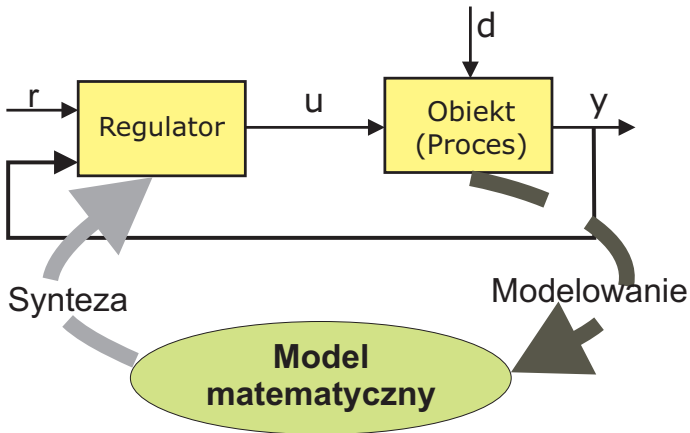

- Zrozumienie dynamiki i metod analizy złożonych systemów
- Zastosowanie właściwych metod projektowania regulatorów
- Oparcie na metodach matematycznych i zrozumieniu fizyki regulowanych procesów
- Podstawą będzie podejście oparte na modelu procesu (ang. *model-based approach*)

Procedura projektowania regulatorów

Podstawowe kroki

- Modelowanie procesu
(na podstawie fizycznych własności lub identyfikacji)
- Analiza własności modelu
(stabilność, odpowiedź modelu)
- Projektowanie regulatora aby osiągnąć założone wymagania jakościowe regulacji
(w dziedzinie częstotliwości lub czasu)
- Implementacja regulatora
(przy pomocy komputera lub PLC)

Modelowanie dynamiki procesu

---

3 alternatywne podejścia:

1. Dziedzina czasu - równania różniczkowe
2. Transformata Laplace'a (transmitancja, dziedzina s)
3. Reprezentacja w przestrzeni stanów

Podejścia 2 i 3 stanowią dwa podstawowe podejścia do analizowania i projektowania układów regulacji.

Liczby zespolone

Liczbą zespoloną nazywamy parę uporządkowaną liczb rzeczywistych (a, b) . Często taką parę zapisuje się w postaci sumy

$$z = a + jb, \quad j = \sqrt{-1}$$

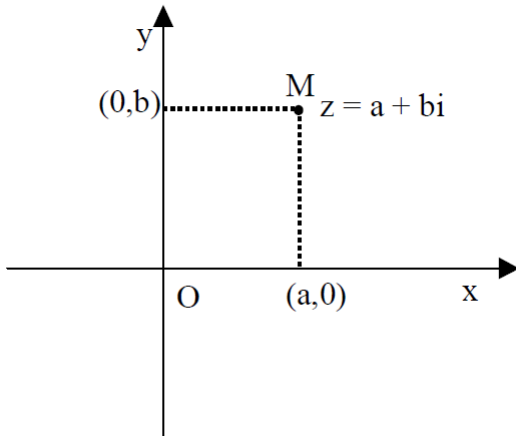
Tą postać liczby zespolonej nazywamy postacią kanoniczną. Liczbę a nazywamy częścią rzeczywistą, zaś liczbę b częścią urojoną liczby zespolonej z . Część rzeczywista oznaczamy $Re(z)$, a część urojoną symbolem $Im(z)$, mamy więc:

$$a = Re(z), \quad b = Im(z)$$

Liczby zespolone

Liczbie zespolonej $z = a + jb$ odpowiada punkt płaszczyzny o współrzędnych (a, b) .

Liczby zespolone

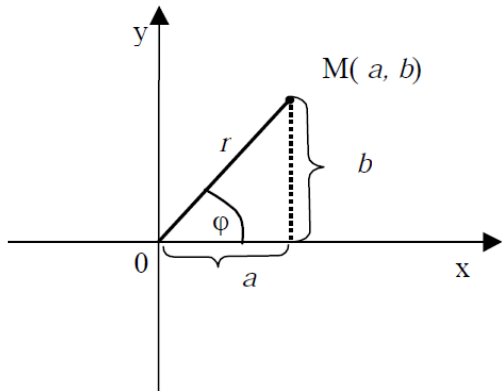
Podstawowe własności

- $z_1 = z_2 \Leftrightarrow \operatorname{Re}(z_1) = \operatorname{Re}(z_2) \cup \operatorname{Im}(z_1) = \operatorname{Im}(z_2)$
- Liczbę zespoloną postaci $a - jb$ nazywamy **liczbą sprzężoną** do liczby $z = a + jb$ i oznaczamy jako $\bar{z}$. Liczbie tej odpowiada na płaszczyźnie punkt, który jest położony symetrycznie do punktu (a, b) względem osi OX.
- Liczby zespolone postaci $a + j0$ zapisujemy jako a - liczby rzeczywiste. Liczdom $a = a + j0$ odpowiadają punkty na płaszczyźnie o rzędnej równej zero, tzn. punkty osi odciętych (osi OX). Dlatego oś odciętych nazywamy **osią rzeczywistą**.
- Jeżeli część rzeczywista liczby zespolonej jest równa zero, to liczba ma postać jb i nazywamy ją **liczbą urojoną**. Liczdom urojonym $jb = 0 + jb$ odpowiadają punkty o odciętej równej zero, tzn. punkty osi rzędnych (osi OY). Dlatego oś rzędnych nazywamy **osią urojoną**.

Liczby zespolone

Postać wykładnicza

Liczby zespolone

Postać wykładnicza

Liczba $z = a + jb$ można określić współrzędnymi biegunowymi - podając odległość r punktu $M(a, b)$ od początku układu współrzędnych oraz kąt φ jaki tworzy wektor OM z dodatnim kierunkiem osi OX .

$$a = r \cos(\varphi), \quad b = r \sin(\varphi), \quad r = \sqrt{a^2 + b^2} = |z|$$

Liczby zespolone

Zapis w postaci wykładniczej

$$z = re^{j\varphi} = r(\cos(\varphi) + j\sin(\varphi))$$

czyli $e^{j\varphi} = \cos(\varphi) + j\sin(\varphi)$. Własności:

$$e^{j\varphi_1} e^{j\varphi_2} = e^{j(\varphi_1 + \varphi_2)}$$

$$e^{j\varphi_1} / e^{j\varphi_2} = e^{j(\varphi_1 - \varphi_2)}$$

$$(e^{j\varphi_1})^k = e^{j\varphi_1 k}$$

$$|e^{j\varphi_1}| = 1$$

Liczby zespolone

Postać trygonometryczna liczby zespolonej

$$z = r(\cos(\varphi) + j\sin(\varphi))$$

Argumentem liczby z nazywamy taką liczbę φ dla której

$$\sin(\varphi) = \frac{b}{r}, \cos(\varphi) = \frac{a}{r}$$

i argument oznaczamy jako

$$\text{Arg}(z) = \{\arg(z) + 2k\pi : k \in \mathbb{Z}\}$$

Ważne (dla liczb zespolonych z_1 i z_2)

$$\text{Arg}(z_1 z_2) = \text{Arg}(z_1) + \text{Arg}(z_2), \text{Arg}(z_1/z_2) = \text{Arg}(z_1) - \text{Arg}(z_2)$$

Liczby zespolone

Dla liczb zespolonych z_1 i z_2 postaci

$$z_1 = r_1(\cos(\varphi_1) + j \sin(\varphi_1)), \quad z_2 = r_2(\cos(\varphi_2) + j \sin(\varphi_2))$$

mnożenie wykonujemy tak

$$z_1 z_2 = r_1 r_2 (\cos(\varphi_1 + \varphi_2) + j \sin(\varphi_1 + \varphi_2))$$

a dzielenie tak

$$\frac{z_1}{z_2} = \frac{r_1}{r_2} (\cos(\varphi_1 - \varphi_2) + j \sin(\varphi_1 - \varphi_2))$$

potęgowanie

$$z_1^n = r_1^n (\cos(n\varphi_1) + j \sin(n\varphi_1))$$

i pierwiastkowanie

$$\sqrt[n]{z_1} = \sqrt[n]{r_1} \left(\cos\left(\frac{\varphi_1 + 2k\pi}{n}\right) + j \sin\left(\frac{\varphi_1 + 2k\pi}{n}\right) \right), \quad k \in \{0, 1, \dots, n-1\}$$